

**Plan van Aanpak
Passende beoordeling
Structuurvisie Randstad 2040**

'Naar een duurzame en concurrerende Europese topregio'

projectnr. 195901

26 maart 2009

Opdrachtgever
Ministerie VROM
Postbus 20951
2500 EZ DEN HAAG

datum vrijgave	beschrijving	goedkeuring	vrijgave
26 maart 2009	Definitief, met verwerking opmerkingen van LNV	M. Visser- Poldervaart	D. van de Wetering

projectnr. 195901
26 maart 2009

Passende Beoordeling Structuurvisie Randstad 2040
'Naar een duurzame en concurrerende Europese topregio'
Plan van Aanpak



		Blz.
	Inhoud	
1	Een Passende Beoordeling voor de structuurvisie Randstad in 2040	4
2	Werkwijze en methodiek Passende beoordeling	8
2.1	Algemeen vertrekpunt voor de Passende beoordeling	8
2.2	Werkstappen	9
3	De Kabinetsvisie; het te beoordelen alternatief	16
3.1	Plan-MER: alternatievenonderzoek met drie modellen en de Kabinetsvisie	16
3.2	Passende beoordeling: voorkeursalternatief uit MER	16
3.3	Uitgangspunten kabinetsvisie	16
3.3.1	Hoofdlijn van de Kabinetsvisie	16
3.3.2	Leven in een veilige, klimaatbestendige en groenblauwe delta	17
3.3.3	Kwaliteit maken door sterkere wisselwerking groen, blauw en rood	18
3.3.4	Wat (inter)nationaal sterk is, sterker maken	18
3.3.5	Krachtige, duurzame steden en regionale bereikbaarheid	19
4	Organisatie, planning, kosten en uitgangspunten	24
	Bijlagen	
	1. dagenraming	

projectnr. 195901
26 maart 2009

Passende Beoordeling Structuurvisie Randstad 2040
'Naar een duurzame en concurrerende Europese topregio'
Plan van Aanpak



1 Een Passende Beoordeling voor de structuurvisie Randstad in 2040

Structuurvisie Randstad 2040

Het Kabinet heeft een structuurvisie opgesteld voor de Randstad in 2040, onder het motto 'naar een duurzame en concurrerende Europese topregio'. Het ontwikkelen van de visie Randstad 2040 is voortvarend en op een vernieuwende manier aangepakt.

Het kabinetsvoornemen is in 2007 aangekondigd in Randstad 2040, Startnotitie 'naar een duurzame en concurrerende Europese topregio', Ministeries VROM en Verkeer en Waterstaat. Deze startnotitie is vastgesteld in de Ministerraad van 22 juni 2007.

Plan-m.e.r. voor vier alternatieven

Het kabinet heeft met het uitbrengen van de startnotitie 'Randstad 2040' de langetermijn-onderwerpen op de agenda gezet voor de ontwikkeling van de Randstad naar een duurzame en concurrerende Europese topregio.

In de startnotitie¹ heeft het kabinet aangegeven vervolgbesluiten te willen nemen over zeven onderwerpen:

- Klimaatbestendigheid van de laaggelegen delta;
- Ruimtelijke investeringsstrategie;
- Groen-blauwe structuur als raamwerk voor de verstedelijking;
- Verstedelijkingsstrategie;
- Bereikbaarheid in relatie tot de ruimtelijke ordening;
- Ruimtelijk-economische typering en structuur;
- Toekomst van Schiphol.

Het Kabinet vindt het van belang om een helder beeld te hebben van de mogelijke gevolgen voor milieu en duurzaamheid van de keuzes die in de structuurvisie Randstad 2040 worden gemaakt. Als onderdeel van het voorbereiden van deze visie is daarom een zogenaamde plan-milieueffectrapportage uitgevoerd. In het plan-MER zijn vier alternatieven (de drie modellen Wereldstad, Kuststad en Buitenstad en de visie van het kabinet) beoordeeld voor de gevolgen voor milieu en duurzaamheid. De hoofdconclusies uit deze beoordeling zijn:

- de gevolgen voor milieu en duurzaamheid van model Wereldstad en van de Kabinetsvisie worden als relatief gunstig beoordeeld, doordat de ruimtelijke keuzes in deze alternatieven de beste uitgangspositie bieden voor een structuur waarin efficiënt wordt omgegaan met schaarse ruimte, de milieu- en duurzaamheidsgevolgen van wonen, werken en bereikbaarheid kunnen worden beperkt, en bestaande waarden van natuur en landschap in belangrijke mate kunnen worden behouden en versterkt;
- bij geen van de alternatieven wordt het gewenste niveau van duurzaamheid gerealiseerd. Hoewel met name het model Wereldstad en de Kabinetsvisie elementen bevatten -compacte verstedelijking door herstructurering en verdichting, in combinatie met robuuste open landschappen voor blauw en groen- die een basis kunnen vormen voor het realiseren van een gewenst duurzaamheidsniveau van de Randstad, is voor andere aspecten -zoals energiegebruik en de milieugevolgen van

1. Randstad 2040, Startnotitie 'naar een duurzame en concurrerende Europese topregio', Ministeries VROM en Verkeer en Waterstaat, vastgesteld in Ministerraad 22 juni 2007

bereikbaarheid en mobiliteit- bij de verdere uitwerking van de visie veel inzet nodig om duurzaamheidsdoelstellingen te realiseren.

Passende beoordeling voor de structuurvisie

De Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.) heeft in april 2008 een advies uitgebracht over de reikwijdte en het detailniveau van het planMER². Dit advies is mede leidend geweest voor de aanpak van dit plan-MER. Bij de toetsing van het plan-MER is (opnieuw) verzocht om een passende beoordeling.

In eerste instantie was hiervan afgezien omwille van het (te) abstracte niveau van de structuurvisie versus de zeer concrete instandhoudingsdoelstellingen voor de Natura 2000-gebieden. Omdat op basis van de structuurvisie keuzes worden gemaakt die consequenties kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden is een vorm van toetsing aan de instandhoudingsdoelen toch wenselijk.

In het toetsingsadvies van de Commissie m.e.r. is over de passende beoordeling het volgende opgenomen:

Passende beoordeling

Het is niet uit te sluiten dat de plannen voor de Randstad (significante) gevolgen kunnen hebben voor beschermde natuurwaarden, waaronder de Natura 2000-gebieden. In dat geval dient het MER een 'passende beoordeling' te bevatten. In het MER staat dat de passende beoordeling vanwege het hoge abstractieniveau van het MER nog niet is gemaakt. Dat zou later moeten gebeuren³.

De Commissie onderkent dat het niet mogelijk is om nu al een passende beoordeling gedetailleerd uit te werken, omdat de modellen daarvoor nog niet ver genoeg zijn ingevuld. Een dergelijke exercitie is ook niet zinvol, aangezien zowel het voorkomen van habitats en soorten, als de te hanteren natuur- weten regelgeving in 2040 vrijwel zeker anders zullen zijn dan nu.

Het is nog onduidelijk wat klimaatadaptatie precies gaat betekenen voor de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden van de Randstad, maar dit zal ontegenzeggelijk van invloed zijn op de bestaande en toekomstige natuurwaarden. Als gevolg van keuzes in klimaatadaptatie zullen naar verwachting in de toekomst ook de behoud- of instandhoudingsdoelen voor beschermde gebieden moeten worden bezien.

Tot slot kunnen nieuwe inzichten in de toekomst mogelijk leiden tot een benadering van natuurbescherming waarin meer ruimte is voor 'kwaliteit door ontwikkeling' in plaats van voornamelijk door behoud.

Toch is het ook in een MER met een groter abstractieniveau en een langere tijdshorizon mogelijk en relevant een passende beoordeling te doen. Daarin wordt per model aangegeven of er sprake kan zijn van aantasting van wezenlijke kenmerken en waarden in de Natura 2000-gebieden en welke mogelijkheden er zijn om dat te voorkomen⁴. Dat is belangrijke informatie bij de keuze tussen de modellen.

■ De Commissie adviseert alsnog een passende beoordeling op te stellen en die te laten aansluiten bij het abstractieniveau van het plan.

2. Randstad 2040. Advies over de reikwijdte en het detailniveau van het milieueffectrapport, 24 april 2008, rapportnummer 2028-53, Utrecht

3. ³ MER pagina 66

4. Een geschikte benadering voor dit type plan is naar het oordeel van de Commissie de zogenoemde "stoplichtmethode". Hierin staat groen voor: geen kans op aantasting; oranje voor: risico aanwezig en rood voor groot risico. Bij groot risico kan worden aangegeven of er maatregelen voor handen zijn om het risico op aantasting te verkleinen.

In de wijziging van de Nb-wet die 1 februari 2009 van kracht is geworden is art. 19j veranderd. Passende beoordeling van plannen is een zaak van de betreffende overheid, er is geen goedkeuring van de provincie of van de Minister van LNV nodig. Voor plannen als bedoeld in het eerste lid, die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar die afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, maakt het bestuursorgaan alvorens het plan vast te stellen een passende beoordeling van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling van dat gebied." (art 19j, lid2). Er is een duidelijke koppeling met plan-MER (art. 19j, lid 3).

Het Ministerie van VROM zal - mede op basis van de richtlijnen van de Commissie MER - een passende beoordeling maken voor de structuurvisie. Een eerste toets op natuur is in het plan-MER opgenomen. De passende beoordeling zal slechts worden uitgevoerd voor de Structuurvisie zelf, tenzij duidelijk wordt dat significante effecten redelijkerwijs niet uit te sluiten zijn. In voorliggend rapport wordt hiervoor het plan van aanpak beschreven.

projectnr. 195901
26 maart 2009

Passende Beoordeling Structuurvisie Randstad 2040
'Naar een duurzame en concurrerende Europese topregio'
Plan van Aanpak



2 Werkwijze en methodiek Passende beoordeling

2.1 Algemeen vertrekpunt voor de Passende beoordeling

Systeembenadering in plaats van instandhoudingsdoelen

De structuurvisie bestaat hoofdzakelijk uit een aantal keuzes met ruimtelijke gevolgen. Er kan een dubbelzijdige benadering gekozen worden, waarbij zowel vanuit de structuurvisie als vanuit de Natura 2000-gebieden geredeneerd kan worden over de mogelijke effecten. Vanuit de keuzes kan naar de mogelijke (milieu)effecten gekeken worden en vanuit de Natura 2000-gebieden naar de gevoeligheden. Daarbij wordt niet naar specifieke instandhoudingsdoelen voor soorten gekeken, maar meer op systeemniveau en op habitattypeniveau (de Natura 2000-gebieden kunnen opgedeeld worden naar duinen, plassen, rivieren,...). Belangrijk is daarbij naar het niveau van het netwerk van Natura 2000-gebieden te kijken en te bezien in hoeverre dat netwerk te lijden heeft van de voorgestelde ingrepen (of keuzes) en hoe daar mee omgegaan is. Vraag is dan of het netwerk voldoende in stand blijft.

Bij de effectbeschrijving worden habitattypen - waarvoor de Natura 2000-gebieden zijn aangewezen - ook betrokken. Voor soorten is het uitgangspunt dat een duidelijke relatie bestaat tussen enerzijds de habitattypen en de systeembeschrijving en anderzijds biotoop van het (potentieel) leefgebied van de soorten die behoren tot de instandhoudingsdoelen. Daarom zijn de veranderingen voor de habitattypen en voor het systeem als maatgevend beschouwd voor de verandering in leefgebied voor de vogelrichtlijnsoorten en de habitattoorten.

Per Natura 2000-gebied (of per cluster van gebieden, bijvoorbeeld voor het gehele duingebied) wordt een quick scan gemaakt van opvallende / dringende knelpunten/gevoeligheden. In de passende beoordeling wordt aangegeven waar de knelpunten zitten of waar deze juist niet voorkomen en in hoeverre in de structuurvisie rekening is gehouden met de positieve of negatieve effecten van de keuzes die erin gemaakt worden. Belangrijk is dat daarbij niet op specifieke instandhoudingsdoelstellingen voor soorten wordt ingegaan, want dat is onmogelijk en voegt niets toe op het schaalniveau van de structuurvisie.

Zoeken naar de juiste aanpak

Zoals de Cie-m.e.r. zelf heeft onderkend, is voor dit abstracte plan en gezien de gekozen tijdshorizon waarbij er voor natuur in de tussenliggende periode veel (natuurlijke veranderingen worden verwacht) een concrete passende beoordeling niet mogelijk. Daarnaast is er nog weinig ervaring met passende beoordelingen op een dergelijk abstractieniveau. De meeste passende beoordelingen worden opgesteld voor een concreet project of voor plannen die ook al enigszins concrete vormen beginnen aan te nemen zodat ze toetsbaar worden aan de concrete instandhoudingsdoelen. Hiervan is geen sprake bij de Structuurvisie Randstad 2040. Door het gemis aan praktijkervaring kan de passende beoordeling tot op zekere hoogte worden beschouwd als een experiment om voeling te krijgen met de juiste aangrijpingspunten (passend bij de planvorm) en de gewenste diepgang van de beoordeling. Daarom kiezen we ook voor de inzet van ervaren mensen (zie hoofdstuk 4) en een opzet met ruimte voor overleg en kritische kijk op concept-stukken (zie paragraaf 2.2).

Begrenzing plangebied

Rekening houdend met het abstractieniveau is het exacte invloedsgebied niet te bepalen. In de passende beoordeling zal de aandacht zich vooral richten op de Natura 2000-gebieden die vallen binnen de begrenzing van de Randstad (zie figuur 2.1). In de passende beoordeling zal ook een lijst van Natura 2000-gebieden worden opgenomen die binnen de begrenzing van de 'Randstad' vallen zoals weergegeven in figuur 2.1, gerelateerd aan de te beschouwen systemen.

Natura 2000-gebieden buiten de begrenzing (zoals de Veluwe) worden niet beschouwd, een uitzondering wordt gemaakt voor 'concrete' verwijzingen naar een gebied buiten de Randstad (zoals het vliegveld Eindhoven).



Figuur 2.1: begrenzing van de Randstad in het plan-MER

2.2 Werkstappen

Werkstap 1.1: Startoverleg (18 december 2008)

Het hoge abstractieniveau, de lange tijdshorizon en de onzekerheden in de ontwikkelingen maken een beoordeling van de structuurvisie tot een lastige exercitie. Dat is ook al tijdens het plan-m.e.r. geconstateerd. Daarom is voor het scherp krijgen van het de aanpak en het robuust maken van de beoordeling van de toets aan de Habitatrichtlijn LNV geraadpleegd tijdens een overleg op 18 december 2008. Het verslag van dit overleg vormt mede de basis voor dit plan van aanpak.

Werkstap 1.2: Opstellen en vaststellen plan van aanpak

Het plan van aanpak, dat hier voor u ligt, omvat naast een voorstel voor de methodiek om tot een passende beoordeling te komen, ook een toelichting op de structuurvisie zodat deze helder vertaald kan worden naar mogelijke effecten. Bij het opstellen van het plan-MER werd al duidelijk dat het kaartbeeld (de modellen visueel weergegeven in figuren) niet (altijd) letterlijk mag worden genomen. Toch is het noodzakelijk om een voorkeursalternatief te definiëren om mogelijke effecten te bepalen. Daarom wordt voorgesteld om de keuzes die zijn gemaakt (en de achterliggende gedachtes) nog eens op een rijtje te zetten (bv. concentratie van wonen in de steden met het idee dat vervoer tussen de steden dan gemakkelijk met het openbaar vervoer kan plaatsvinden). Deze toelichting is in hoofdstuk 3 van het plan van aanpak terug te vinden.

Werkstap 2.1: Verkennen systemen

In het startoverleg werd duidelijk dat het toetsen aan concrete instandhoudingsdoelen voor soorten niet haalbaar is. Wel is een benadering van de systemen mogelijk, aangevuld met de instandhoudingsdoelen van habitattypen. Daarmee worden ook meteen de kritische ecotopen en/of ecotopen waarvoor Nederland een bijzondere opgave heeft binnen de systemen meegenomen. Het Natura 2000 doelendocument [LNV, 2006] is daarbij een belangrijke bron. Daarin zijn de Natura 2000-gebieden toegedeeld aan Natura 2000-landschappen. Binnen de begrenzing van de Randstad zijn Natura 2000-gebieden gelegen in de volgende landschappen:

- duinen
- meren en moerassen
- rivierengebied.

De bovengenoemde systemen worden in ieder geval betrokken. Bij de eerste verkenning van mogelijke effecten vanuit de visie wordt een nader beeld verkregen van systemen die mogelijk beïnvloed worden. Op basis hiervan kunnen de bovengenoemde systemen aangevuld worden met bijvoorbeeld Noordzee, hogere zandgronden. Wij zien werkstap 2.1 en 2.2 als een iteratief proces.

Per landschap zijn in het Natura 2000-doelendocument kernopgaven benoemd en kunnen van het ecosysteem factoren worden benoemd waarvoor het systeem zeer kwetsbaar is. Met de kernopgaven wordt aangegeven wat de belangrijkste bijdragen van een concreet gebied zijn aan het Natura 2000 netwerk. De kernopgaven geven daarnaast een beeld van de belangrijkste knoppen waaraan gedraaid zou moeten worden om de bijdrage te kunnen blijven leveren of op termijn te gaan leveren. De kernopgaven vormen een belangrijk hulpmiddel bij de focus. Daarnaast spelen de instandhoudingsdoelen voor de habitattypen (behoud- of verbeteropgave) een rol.

Belangrijk is ook om keuzes te maken in het omgaan met een aantal discussies over instandhoudingsdoelen in bepaalde gebieden. Deze spelen bijvoorbeeld in gebieden die te maken hebben met zoet-zout overgangen of waar deze overgangen gaan schuiven door ontwikkelingen in de komende decennia. Het is van groot belang de discussies die hierover spelen als achtergrond informatie mee te nemen in de passende beoordeling. Kennis en aannames hierover worden meegenomen vanuit de ervaring met de plan-MER's Randstad 2040 en Ruimte voor de Rivier.

Werkstap 2.2: Verkennen mogelijke effecten vanuit visie

Mogelijke negatieve effecten zijn:

- Verstoring door toename recreatie en/of door bebouwing op kortere afstand

- Kwaliteitsverlies omdat 'bufferzone' of foerageergebied buiten begrenzing Natura 2000-gebied verdwijnt (ruimtebeslag, waarbij we er van uitgaan dat direct ruimtebeslag binnen de huidige begrenzing van Natura 2000-gebieden niet plaats vindt)
- Aantasting kwaliteit door NO₂-depositie (door toename verkeer)
- Versnippering

Daarbij wordt ook gekeken naar mogelijk positieve effecten:

- Versterking van het netwerk door gunstige situering nieuwe natuur (in gebieden met potenties en gunstige ligging ten opzichte van bestaande Natura 2000-gebieden)

Bovenstaand overzicht is zeker niet limitatief. Bij het opstellen van de passende beoordeling wordt een zo volledig mogelijk overzicht gemaakt van de typen effecten die worden doorgerekend cq. meegenomen. Daarin kunnen ook onderwerpen aan bod komen als waterstandsaling als gevolg van economische activiteiten, verzouting van zoete habitattypen, barrièrewerking en vervuilende stoffen (breder dan alleen verkeer).

Indien mogelijk wordt aangesloten bij de benadering die in het kader van Ruimte voor de Rivier is toegepast. Hierbij nemen wij de opmerking van LNV ter harte en zullen we kritisch kijken waar het mogelijk is om per effect een stoplichtmethode toe te passen.

Werkstap 2.3: Effectbeschrijving en -beoordeling





De keuzes, vastgesteld in hoofdstuk 3 van dit plan van aanpak, zullen gevolgen hebben voor de bestaande Natura 2000-gebieden.

In deze stap wordt gekeken in hoeverre de mogelijke effecten van de structuurvisie ook daadwerkelijk effecten hebben op Natura 2000-gebieden. Vraag is in hoeverre de systemen kwetsbaar zijn voor de geconstateerde effecten van de visie. Een en ander is afhankelijk van de afstand tot de gebieden en de grootteorde/omvang van de effecten.

Bij de effectbeschrijving gaat het, vanwege het abstractieniveau, niet zozeer om de precieze omvang en precieze plaats van de effecten, maar om de aard van de mogelijke effecten en de vraag in welke deelgebieden of zones deze kunnen optreden.

De complexiteit wordt iets beperkt doordat voor veiligheid ('ruimte voor de rivier') een passende beoordeling is opgesteld (het zogenaamde strategisch kader in het kader van de PKB). Dit onderwerp wordt eveneens in de structuurvisie opgenomen en de passende beoordeling zal voor het onderdeel veiligheid dan ook worden gebruikt in de passende beoordeling voor de Structuurvisie Randstad 2040.

De Cie-m.e.r. suggereert een stoplichtbenadering. Deze is ook toegepast door het ministerie van LNV voor de beoordeling van de staat van instandhouding. Wij nemen de suggestie over en zullen deze ook voor de passende beoordeling toepassen.

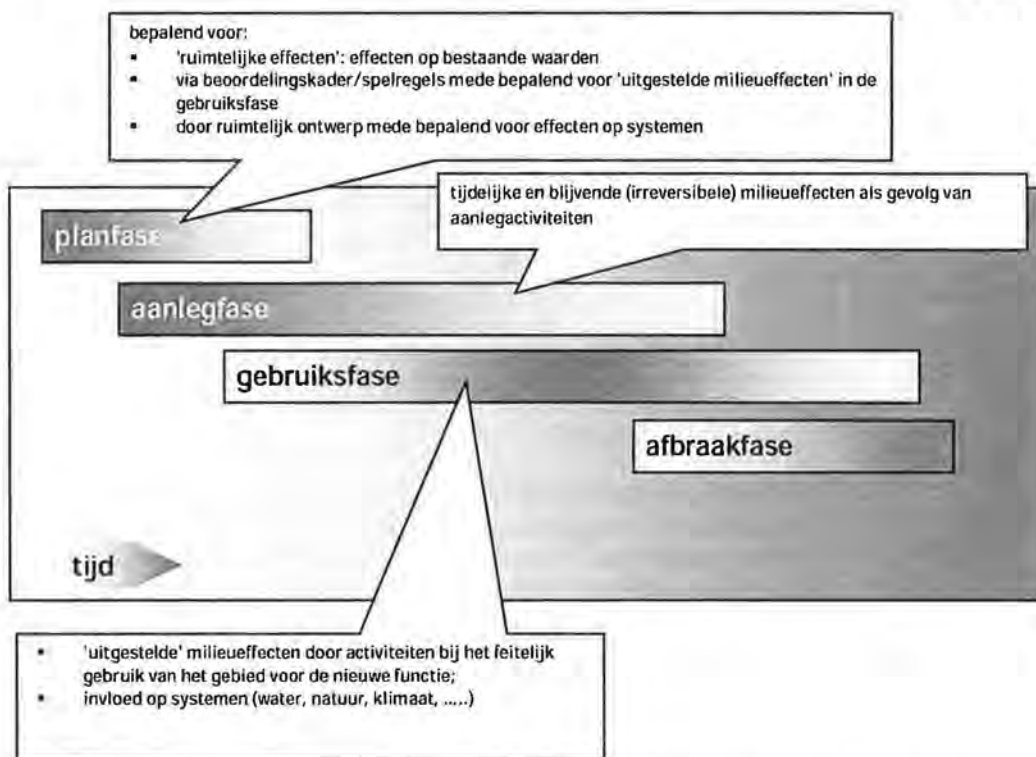
SvI beoordeling: Stoplichtbeoordeling	
Aspecten:	
<u>Locatistypen:</u>	trends in verspreiding, oppervlakte, structuur en functie, én het toekomstperspectief
<u>Soorten:</u>	trends in verspreiding, populatie, leefgebied én het toekomstperspectief
Scores:	
<u>Groen:</u>	gunstig, Oranje = matig ongunstig,  = zeer ongunstig,  = onbekend
Rekenregels totaal score:	
	= Zeer ongunstig: één of meer rood;
Oranje	= Matig ongunstig: één of meer 'oranje' maar geen 'rood';
Groen	= Gunstig: alles 'groen' of drie 'groen' én één onbekend;
	= Onbekend: twee of meer 'onbekend' gecombineerd met groen.

Figuur 2.2 Tekstkader Beoordeling staat van instandhouding volgens de stoplichtbeoordeling uit het Doelendocument [Min LNV, 2006].

De Structuurvisie Randstad 2040 is een globale visie. In de structuurvisie worden geen concrete locaties toegewezen, hooguit worden beleidsuitspraken gekoppeld aan deelgebieden of zones. Veel moet via het provinciaal, regionaal en gemeentelijke spoor nader worden uitgewerkt. De aangegeven gebiedsontwikkelingen en veranderingen van het stedelijk gebied moeten hun beslag vinden in een nadere concretisering. Dit heeft natuurlijk ook zijn gevolgen op de effectbeschrijving van deze passende beoordeling. Door het grote schaalniveau waarop de effectbeschrijving plaatsvindt, is het mogelijk dat lokaal (zeer) significante effecten op de grote schaal nauwelijks effect opleveren. Daarom is het van belang om in de passende beoordeling de noodzaak tot het uitvoeren van een passende beoordeling bij de uitwerking van de structuurvisie te benadrukken.

De effecten van het alternatief wordt op een kwalitatieve wijze beschreven en beoordeeld. Hierbij is gebruik gemaakt van de expertise die de adviseurs ieder op hun eigen vakgebied inbrengen of hebben ingebracht in het kader van het plan-MER.

Bij de effectbeschrijving zullen vooral de effecten van de aanleg- en de gebruiksfase in beeld worden gebracht (zie figuur 2.3, uit het plan-MER).



Figuur 2.3: Milieugevolgen van strategische plannen worden pas na verloop van tijd in de aanleg-, gebruik- en afbraakfase, manifest. In het plan-MER is aangegeven dat dit vraagt om aandacht voor milieu en duurzaamheid bij de verdere uitwerking en vervolgbesluiten. Dan zal ook een concretere Passende beoordeling moeten worden uitgevoerd waarbij concreet aandacht wordt besteed aan de instandhoudingsdoelen

Cumulatie

In het kader van de Habitattoets worden de beleidsuitspraken uit de structuurvisie beoordeeld op mogelijk significante gevolgen. Er wordt gekeken of deze uitspraken zullen leiden tot significante gevolgen. Ook de cumulatieve milieugevolgen van deze beleidsuitspraken kunnen bijdragen aan de milieudruk op de beschermde systemen. De milieudruk door cumulatie van beleidsuitspraken wordt om die reden ook beschreven in de passende beoordeling.

Hetzelfde geldt voor plannen en projecten buiten de Randstad, die mogelijk van invloed zijn op deze systemen. De milieudruk door cumulatie van beleidsuitspraken met kleine effecten en andere plannen en projecten wordt echter niet beschreven in de passende beoordeling. Het zal namelijk vooral concrete projecten betreffen die op kortere termijn uitgevoerd zullen worden (en waarvoor – indien nodig – ook een passende beoordeling is uitgevoerd). Deze effectbeschrijving combineert niet met de abstracte aanpak voor de structuurvisie. Abstracte plannen buiten de Randstad zullen de effectbeschrijving/habitattoets voor de structuurvisie vertroebelen en weinig relevante informatie toevoegen. De beschikbare informatie biedt onvoldoende houvast voor het beschrijven van cumulatieve effecten. Het abstractieniveau van de structuurvisie leent zich niet voor het in één stap uitvoeren van en de inhoudelijke en de ruimtelijke beoordeling van mogelijke cumulaties van effecten. Cumulatie zal ook aan de orde moeten komen bij de concretere passende beoordeling bij uitwerking van de

structuurvisie. Wel zal er gekeken worden wat er momenteel aan effecten aanwezig is en wat als gevolg van Randstad 2040 daaraan wordt toegevoegd. Hierbij gaan we uit van grote projecten zoals de projecten uit de RAAM-brief (vijf Randstad Urgentprojecten in de Noordvleugel van de Randstad).

Mitigerende en compenserende maatregelen

In de Habitattoets zullen op hoofdlijnen de redelijkerwijs te beschouwen mitigerende maatregelen worden verkend. Hierbij wordt de volgorde vanuit het milieubeleid aangehouden - voorkomen - beperken - compenseren. Indien op basis van een passende beoordeling niet kan worden uitgesloten dat bepaalde beleidsuitspraken kunnen leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van een Vogel- en/of Habitatrichtlijngebied, moet er worden gezocht naar mitigerende maatregelen en/of alternatieve oplossingen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen maatregelen die binnen het bereik van het plan liggen of niet:

- verstoring door zonering (is een ruimtelijke oplossing)
- vermindering depositie door schonere auto's (is niet te sturen via 'Randstad 2040')

De mitigerende maatregelen zullen ook een abstract karakter hebben, aansluitend op het niveau van 'Randstad 2040'. In gevallen dat compensatie nodig is, wordt gekeken naar de mogelijkheden daarvoor, op systeem/netwerkniveau.

Werkstap 2.4: Concept Passende beoordeling

De voorgaande werkstappen worden gerapporteerd en vormen het eerste concept van de passende beoordeling. In het startoverleg is aangegeven dat het verduidelijkend kan werken om een kaart van de relevante Natura 2000-gebieden op te nemen zodat ze ruimtelijk beter ingebed zijn in de structuurvisie. Daarnaast zal een overzichtslijst van de betrokken Natura 2000-gebieden per ecosysteem worden opgenomen.

Tevens zal in de passende beoordeling worden vermeld dat op een lager schaalniveau, bijvoorbeeld bij het opstellen van bestemmingsplannen, artikel 19j van de Natuurbeschermingswet wel van toepassing is.

Werkstap 2.5: Eerste reactieronde

We stellen voor om het rapport eerst naar u toe te sturen. In onze aanbieding hebben we een overleg ingepland om het concept te bespreken. Van het overleg wordt een verslag gemaakt.

Werkstap 2.6: aanpassen concept

De besproken opmerkingen zullen wij in het rapport verwerken alvorens dit wordt toegestuurd aan de Commissie m.e.r. en LNV.

Werkstap 2.7: Overleg

Gezien de vraag vanuit de Cie-m.e.r. lijkt het ons wenselijk om hen direct te betrekken bij het opstellen van de passende beoordeling. Wij gaan ook uit van een overleg samen met u, met de Cie-m.e.r. en LNV op basis van het concept stuk.

Werkstap 2.8: Opleveren definitieve passende beoordeling

Op basis van de reacties van LNV en de Cie-m.e.r. passen wij het rapport aan. Gezien de onbekendheid met passende beoordelingen op een dergelijk abstract niveau stellen we voor om de passende beoordeling op dit moment nog niet vast te stellen, maar nog een

projectnr. 195901
26 maart 2009

Passende Beoordeling Structuurvisie Randstad 2040
'Naar een duurzame en concurrerende Europese topregio'
Plan van Aanpak



tweede schriftelijke reactieronde in te plannen. Dat biedt iedereen de mogelijkheid om ook de aanpassingen te lezen en te becommentariëren.

Werkstap 2.9: Definitieve Passende beoordeling

Na de laatste schriftelijke commentaarrronde, wordt de definitieve passende beoordeling opgesteld.

3 De Kabinetsvisie; het te beoordelen alternatief

In dit hoofdstuk wordt de voorgenomen activiteit c.q. structuurvisie beschreven op basis van het plan-MER [Oranjewoud, 2008]. Deze beschrijving vormt het uitgangspunt voor de aanbidding. Bij de vaststelling van het plan van aanpak is het van belang dat er overeenstemming is over alle uitgangspunten. Deze vormen de basis voor de 'ingreep-effect'-analyse. Aanvullingen en wijzigingen gedurende het opstellen van de passende beoordeling kunnen wijzigingen van de planning tot gevolg hebben.

3.1 Plan-MER: alternatievenonderzoek met drie modellen en de Kabinetsvisie

In dit planMER zijn de effecten van vier alternatieven beschreven. De alternatieven zijn de drie modellen die de ateliermeesters hebben ontworpen voor de Randstad in 2040 en de Kabinetsvisie. De Kabinetsvisie -die de vorm heeft van een Structuurvisie zoals bedoeld in de nieuwe Wet ruimtelijke ordening- bestaat uit een twaalfal keuzen en een globaal kaartbeeld. In dit hoofdstuk is een beschrijving opgenomen van de alternatieven.

3.2 Passende beoordeling: voorkeursalternatief uit MER

De passende beoordeling wordt gemaakt over het voorkeursalternatief/kabinetsvisie zoals die door VROM is opgesteld. De andere 3 modellen, waarop in de plan-MER wel wordt ingegaan, komen in de passende beoordeling niet terug. Tenzij duidelijk wordt dat significante effecten redelijkerwijs niet uit te sluiten zijn.

3.3 Uitgangspunten kabinetsvisie

3.3.1 Hoofdlijn van de Kabinetsvisie

Aan de hand van de inzichten verkregen uit de discussies en advies rondom drie modellen die zijn opgesteld voor de Randstad in 2040 (Wereldstad, Kuststad en Buitenstad) is door het rijk een vierde model, in de vorm van de Kabinetsvisie, opgesteld.

De Kabinetsvisie bestaat hoofdzakelijk uit een globaal kaartbeeld en een twaalfal onderbouwde keuzen verdeeld over vier leidende principes:

1. leven in een veilige, klimaatbestendige en groenblauwe delta;
2. kwaliteit maken door een sterkere wisselwerking groen, blauw en rood;
3. wat internationaal sterk is, sterker maken;
4. krachtige, duurzame steden en regionale bereikbaarheid.

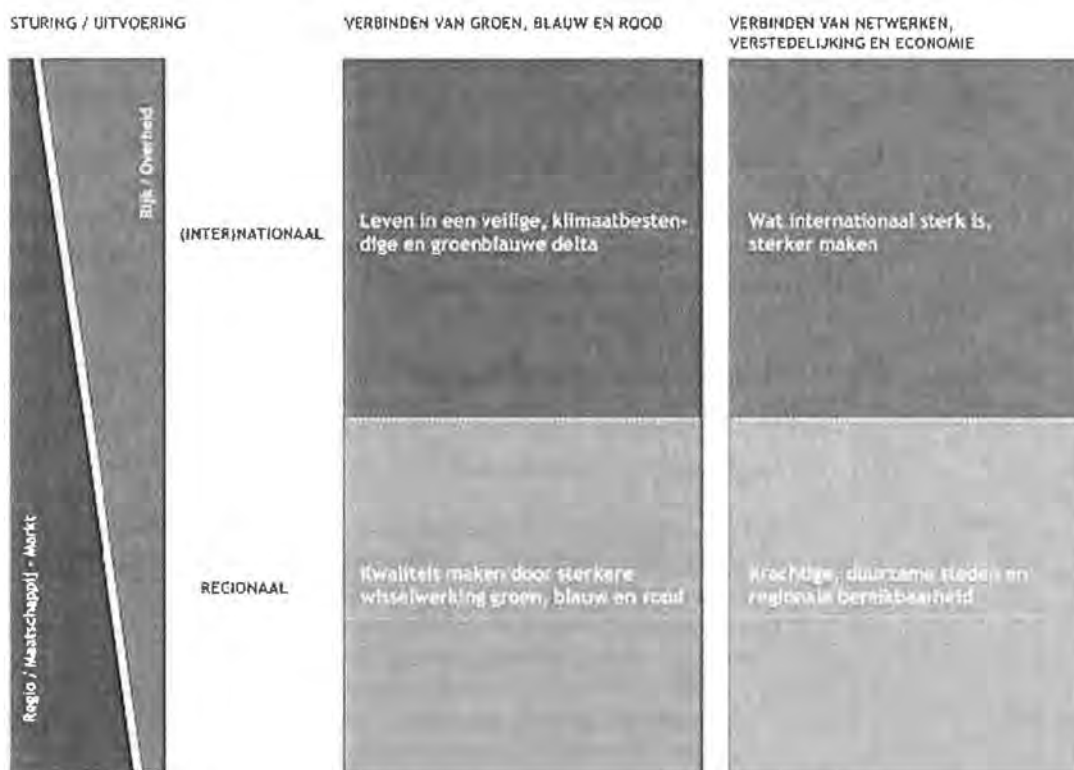
De vier leidende principes zijn gebaseerd op twee ruimtelijke en integrale strategieën waarmee wordt beoogd de balans tussen de drie dimensies (People, Planet, Profit) te versterken. Het gaat om het volgende:

1. verbinden van groen, blauw en rood: De ondergrond van water, natuur en landschap in de Randstad is ook in internationaal opzicht uniek en onderscheidend. Deze kwaliteiten worden nog maar beperkt benut om de opgaven op het gebied van verstedelijking, economie en bereikbaarheid in te vullen. Bovendien vragen ontwikkelingen in die ondergrond (klimaatverandering, bodemdaling) om aanpassing van ruimtelijke ontwikkelingen. Voorsorteren op deze ontwikkelingen biedt kansen om de ingrepen

die daarvoor nodig zijn te benutten om meer kwaliteit te maken, bijvoorbeeld door een grotere diversiteit van milieus.

2. verbinden van netwerken, verstedelijking en economie: Om agglomeratievoordelen te kunnen benutten zijn massa en interactie nodig. Beide ontstaan door arbeidsmarkten en woningmarkten op een hoger schaalniveau beter met elkaar te verbinden. Het overgrote deel van de huidige functionele relaties doen zich in de Randstad op het niveau van stadsgewesten en stadsregio's voor. Opschaling naar een regionaal schaalniveau draagt bij aan een grotere keuzevrijheid op de arbeidsmarkt en woningmarkt, een betere afstemming van vraag en aanbod en een groter draagvlak voor bovenregionale voorzieningen. Dit zorgt voor een hogere groei van de arbeidsproductiviteit.

Beide uitvoeringsstrategieën spelen op alle schaalniveaus, van internationaal tot lokaal. De combinatie van de twee ruimtelijke strategieën met de schaalniveaus (inter)nationaal en regionaal, leidt tot de vier genoemde leidende principes.



3.3.2 Leven in een veilige, klimaatbestendige en groenblauwe delta

De klimaatverandering vraagt ook op langere termijn om investeringen in de veiligheid tegen overstromingen vanuit de rivieren en de kust. Een nieuwe balans tussen zoet en zout water en maatregelen om voor te sorteren op watertekorten geven nieuwe kansen voor ruimtelijke ontwikkeling. Een veel robuustere groenblauwe structuur -met grotere eenheden, beter onderling verbonden- moet de ruimte bieden om dit mogelijk te maken en sterker structurerend zijn voor nieuwe verstedelijking. Vanuit deze overwegingen wordt gekozen om:

1. De Randstad blijvend te beschermen tegen overstromingen; terugtrekking uit Laag-Nederland wordt in financieel-economisch en sociaal-ruimtelijk opzicht geen reële optie geacht, vanwege de omvang van het economisch, sociaal en ecologisch kapitaal van het gebied. Nederland beschikt over voldoende kennis en welvaart om de delta veilig en leefbaar te houden.
2. te anticiperen op toenemende verzilting en watertekort; Klimaatveranderingen vragen om een nieuwe balans tussen zoet en zout water. Lokaal zal verzilting optreden, omdat er minder water is om door te spoelen. Dit speelt het eerst in het Groene Hart.
3. van Groene Hart naar Groenblauwe Delta: beschermen, ontwikkelen en klimaatbestendig inrichten; In plaats van het klassieke beeld van 'één open middengebied temidden van een ring van steden' wil het kabinet komen tot een grotere, beter beschermde en beter ondeling verbonden groenblauwe structuur. Het Groene Hart gaat daarmee deel uitmaken van een grotere groenblauwe delta.

3.3.3 Kwaliteit maken door sterkere wisselwerking groen, blauw en rood

Op regionaal schaalniveau kunnen meer kansen worden benut door functiecombinaties van groen, blauw en rood. De ligging van de Randstad in de Nederlandse delta is een uniek kenmerk dat kan worden benut om ook de economische kracht en aantrekkelijkheid van de Randstad internationaal te versterken. Naast bescherming van unieke waarden kunnen combinaties van water, natuur, landschap, cultuurhistorie, wonen en werken bijdragen aan meer diversiteit in woon-, werk- en verblijfsmilieus en kwaliteit van de omgeving. De Nederlandse delta is door mensen gemaakt; hij kan ook door mensen worden aangepast om meer kwaliteit te maken. Speerpunten liggen in het versterken van landschappelijke kwaliteit en contrasten en in het ontwikkelen van nieuwe groen-blauwe impulsen in de omgeving van de grote steden. Vanuit deze overwegingen wordt gekozen om:

4. de landschappelijke differentiatie te beschermen en ontwikkelen;
5. transitie van de landbouw (het huidige ruimtegebruik, waaronder landbouw); Hiermee wordt ernaar gestreefd de opgave om te voorzien in een duurzame waterhuishouding tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten ook op de lange termijn te realiseren.
6. ontwikkeling van groene woonmilieus gekoppeld aan de groenblauwe opgave; Dit is bedoeld om meer ruimtelijke verschillen, kwaliteit en contrast te realiseren.
7. een extra groenblauwe kwaliteitsimpuls bij de steden te geven in de vorm van 'metropolitane parken'; Dit is bedoeld als onderdeel van de actieve bijdrage die het rijk wil leveren aan de realisatie van onderdelen van de robuuste groenblauwe structuur, waarin ook de ontwikkeling van de 'natte as' tussen IJsselmeer en Zuidwestelijke delta, het herstel van de estuariene dynamiek en het verbinden van de kustzone met het Groene Hart centraal staan.

3.3.4 Wat (inter)nationaal sterk is, sterker maken

De Randstad kent vele economische krachten die internationaal sterk zijn. De (grote) steden zijn hierin een voorname troef. De opgave is om al deze internationale krachten te versterken. Steden en stedelijke regio's moeten daarvoor hun eigen kracht zoeken, zich daarin versterken en specialiseren en zo hun bijdrage leveren aan de economische kracht van de Randstad als geheel.

Het rijk zet in op de steden, 'mainports', kennisontwikkeling en 'greenports' in de Randstad. Vanuit deze overwegingen wordt gekozen om:

8. internationale topfuncties te benutten en versterken; De steden bezitten met de diverse internationaal sterke clusters die erin vertegenwoordigd zijn een grotere concurrentiekracht dan de Randstad of Nederland als geheel. Het zijn met name de steden die de Randstad concurrentiekracht geven. Het rijk is erop gericht die kracht te versterken en daarmee de positie van zowel de steden als de Randstad als geheel.

a. internationale, metropolitane kansen van de regio Amsterdam te benutten en versterken; In polycentrische stedelijke regio's buiten Nederland zijn de meeste internationale topfuncties binnen één of twee kernen te vinden. De andere steden hebben in internationaal opzicht meestal een focus op één krachtige functie. In de Randstad geldt dit in zekere mate voor Amsterdam en voor internationale instellingen voor Den Haag. Voor Amsterdam wordt voor het optimaal benutten van de internationale kansen gericht op de Amsterdamse Zuidas als internationale toplocatie en de noordelijke IJ-oeveren als internationaal aansprekende plek voor de creatieve sector.

b. de toppositie van de Rotterdamse haven uit te bouwen door innovatie, herstructurering, transformatie en ontwikkelen van een havennetwerk (Rotterdam - Amsterdam - Zeeuwse haven/Moerdijk - Antwerpen); Het benutten van kansen in Amsterdam gebeurt in nauwe samenhang met de meer gespecialiseerde en internationaal vooraanstaande centra elders in de Randstad, zoals de Rotterdamse haven. Het rijk ondersteunt de ambitie van de decentrale overheden in de zuidelijke Randstad om de Rotterdamse haven te ontwikkelen tot een innovatieve kwaliteitshaven met een sterke regiefunctie in de logistieke dienstverlening.

c. Schiphol als hubluchthaven te versterken en een luchthavennetwerk met Lelystad en Eindhoven te ontwikkelen; Deze hubfunctie van Schiphol is mede van belang vanwege de betekenis van de luchthaven voor de internationaal georiënteerde zakelijke en financiële dienstverlening. De regionale luchthavens van Eindhoven en Lelystad kunnen een sterkere rol gaan spelen in het accommoderen van niet aan de hubfunctie gebonden vluchten.

d. de positie van Den Haag als internationale stad van bestuur, recht en vrede ('legal capital') te versterken en uit te bouwen; Het benutten van kansen in Amsterdam gebeurt in nauwe samenhang met de meer gespecialiseerde en internationaal vooraanstaande centra elders in de Randstad, zoals Den Haag als internationale stad van bestuur, recht en vrede.

e. hoogwaardige, innovatieve greenports te ontwikkelen; Het benutten van kansen in Amsterdam gebeurt in nauwe samenhang met de meer gespecialiseerde en internationaal vooraanstaande centra elders in de Randstad, zoals de greenports. In hoeverre de productie in ruimtelijke zin aan de innovatieve en hoogwaardige greenports gekoppeld moet zijn, is voor de lange termijn de vraag.

f. de nationale posities van Utrecht als draaischijf en kennisstad verbeteren;

g. Versterking hoogwaardige economische clusters rond de zes universiteiten (Erasmus Universiteit Rotterdam, TU Delft, Universiteit Leiden, Vrije Universiteit, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Utrecht) in de Randstad;

9. (inter)nationale verbindingen tussen de Randstad en andere stedelijke regio's te verbeteren (weg en OV); Hiervoor worden nieuwe investeringen in de internationale bereikbaarheid op de agenda gezet. Onderdeel daarvan voor de lange termijn is een sterkere verankering in het internationale spoornetwerk, maar ook mogelijkheden van ontvlechting van (inter)nationale en regionale vervoersstromen.

3.3.5 Krachtige, duurzame steden en regionale bereikbaarheid

De ruimtevraag in de Randstad blijft ook in de periode 2020-2040 onverminderd hoog. Het accommoderen van die ruimtevraag vergt een goed werkende grond- en woningmarkt

en is naast een kwantiteitsopgave vooral ook een kwaliteitsopgave. De steden spelen een belangrijke rol bij de invulling van deze kwantiteits- en kwaliteitsopgave. Verdichten van bestaand bebouwd gebied is voor de toekomstige verstedelijking van de Randstad dan ook van groot belang. Maar zelfs bij ambitieuze verdichtingsambities kan niet aan de totale woningvraag worden voldaan en is het aanwijzen van uitleglocaties noodzakelijk. Koppeling van verstedelijking en bereikbaarheid op het schaalniveau van de vleugels biedt kansen om te komen tot een opschaling van de woningmarkt en arbeidsmarkt. Vanuit deze overwegingen wordt gekozen om:

10. de stedelijke regio's op te schalen:

a. bundeling en klimaatbestendige inrichting van verstedelijking ; bundeling en verdichting worden gekozen als belangrijke uitgangspunten, waarbij naast verdichting ook uitleglocaties nodig zullen zijn. In aanvulling hierop zal op specifieke, aantrekkelijke locaties meer ruimte worden geboden voor groene woon- en werkmilieus.

b. verbetering van OV- en wegbereikbaarheid; investeringen op alle niveaus en in alle modaliteiten blijft noodzakelijk. Binnen de Randstad heeft vooral de bereikbaarheid van de stedelijke regio's en het noordelijke en zuidelijke deel (van 0 tot 40 kilometer) een kwaliteitsimpuls nodig. Het streven is om het openbaar vervoer beter te benutten en te laten aansluiten op het autosysteem.

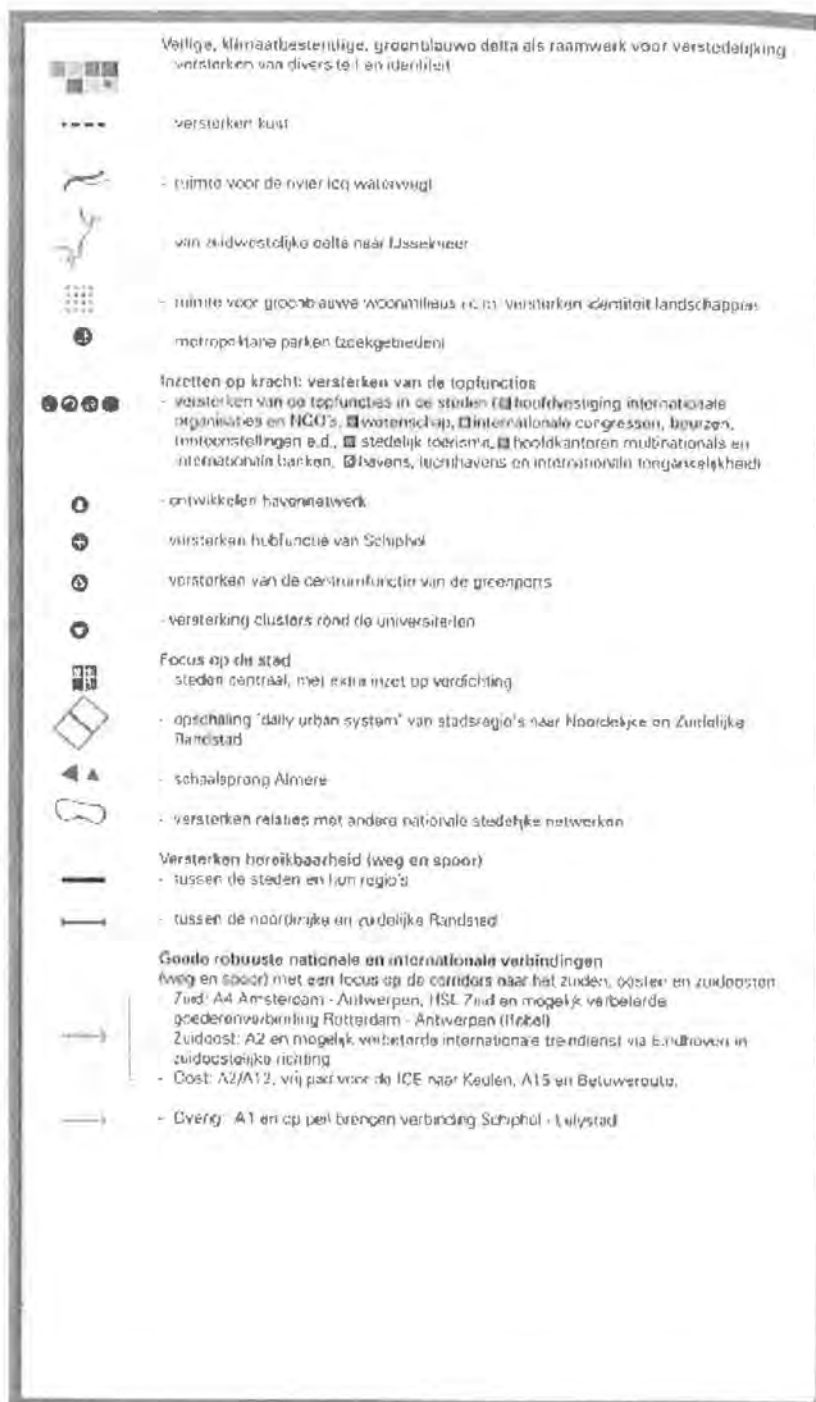
c. centrumontwikkeling op het niveau van de noordelijke en de zuidelijke Randstad.

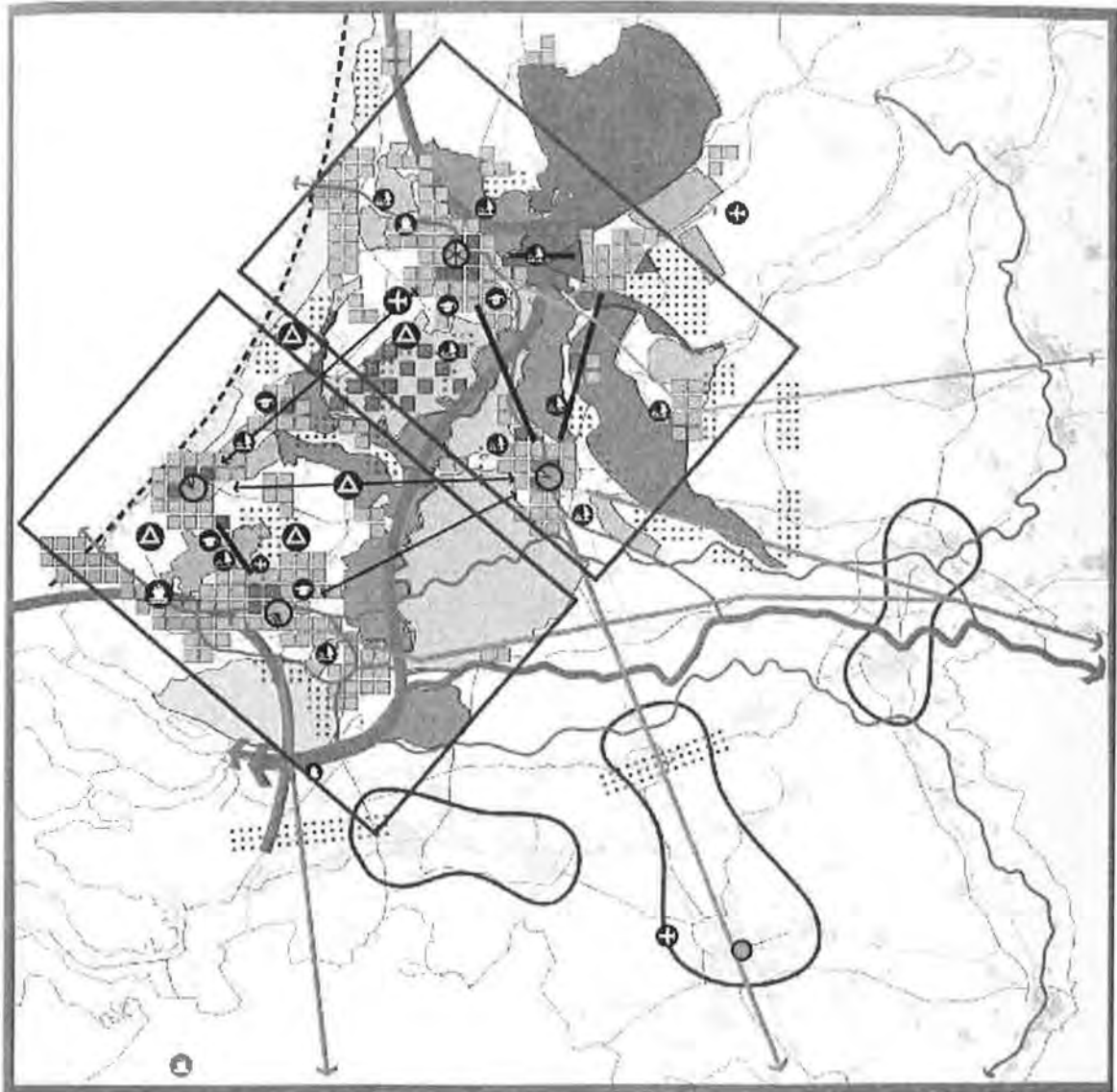
11. binnenstedelijke ruimte voor wonen, werken en voorzieningen optimaal te benutten en klimaatbestendig inrichten door herstructureren, transformeren en intensiveren; herstructurering en transformatie bieden ruimte voor toevoeging van nieuwe woningbouw die bijdraagt aan het voorzieningenniveau, de vitaliteit, massa en kracht van de steden. Deze keuze wordt betrokken bij de verstedelijkingsafspraken voor de periode 2010-2020. De herstructureringsopgave kan ook in de voormalige groeikernen ontstaan en om extra inzet vragen.

Voor werklocaties is ook voldoende ruimte voor ontwikkelingsmogelijkheden van belang. Nu is al voorzien dat enkele grote met name logistieke locaties moeten worden ontwikkeld, maar in de toekomst zal moeten worden bezien of en waar extra -grote- locaties nodig zijn.

12. uitvoeren van een schaalessprong van Almere in relatie met ontwikkeling regio Amsterdam, bereikbaarheid en ecologische verbetering IJmeer-Markermeer; Deze schaalessprong is noodzakelijk vanwege de keuzes om de potenties van Schiphol op de huidige locatie te blijven benutten een om de groenblauwe structuur verder te versterken. Met de ontwikkeling van Almere ontstaat een economische driehoek Amsterdam-Almere-Utrecht als kern van het grote stedelijke zwaartepunt: de noordelijke Randstad. Bij het uitvoeren van de Schaalessprong Almere is aandacht nodig om de achteruitgang van de natuurkwaliteit in het IJmeer en Markermeer te keren.

In de Structuurvisie Randstad 2040 is van deze ruimtelijke keuzes ook een ruimtelijke neerslag opgenomen. Het gaat hierbij om een indicatieve ruimtelijke weergave.





Figuur 3.1: globaal kaartbeeld van de Structuurvisie Randstad 2040

projectnr. 195901
26 maart 2009

Passende Beoordeling Structuurvisie Randstad 2040
'Naar een duurzame en concurrerende Europese topregio'
Plan van Aanpak



4 Organisatie, planning, kosten en uitgangspunten

Organisatie

Marijke Visser zal vanuit haar rol bij het plan-m.e.r. Randstad 2040 ook bij deze passende beoordeling betrokken zijn en de projectcoördinatie op zich nemen. Op deze wijze wordt de continuïteit en de aansluiting tussen het plan-MER en de passende beoordeling gewaarborgd. Lex Runia zal in de loop van het traject tevens de aansluiting tussen het plan-MER en de passende beoordeling waarborgen.

De passende beoordeling zal worden opgesteld door twee ervaren senior-adviseurs, te weten Christel Schellingen en Luc Koks. De reden hiervoor is dat de kwaliteit optimaal geborgen wordt, vanwege het karakter (experimenteel). De CV's van Christel en Luc kunnen desgewenst toegestuurd worden. Hieronder vindt u een profielschets van beiden.

Christel Schellingen is binnen Oranjewoud ruim 20 jaar werkzaam als adviseur natuurwetgeving en milieueffectrapportage. Haar inbreng in diverse projecten bestaat voor een groot deel uit de toetsing aan (Europese) afwegingskaders uit natuurbeleid en -wetgeving. Zij is betrokken (geweest) bij diverse habitattoetsen en milieueffectrapportages, ook bij het plan-m.e.r. voor de Structuurvisie Randstad 2040. Tevens heeft zij de ecologen van de Bouwdienst van Rijkswaterstaat (nu Dienst Infrastructuur) geadviseerd in het expertisecentrum Natuurwetgeving van Rijkswaterstaat. Momenteel is zij ook betrokken bij de programmadirectie Ruimte voor de rivier op het vlak van de natuurwetgeving.

Luc Koks is als senior adviseur ecologie betrokken bij uiteenlopende plannen en adviezen in het landelijk gebied. De werkzaamheden zijn gericht op advisering op het gebied van ecologie in relatie tot integrale planontwikkeling.

Na een aantal jaren zelfstandig te hebben gewerkt aan inrichtingsplannen en beheersplannen voor bos en natuurgebieden, acteert de heer Koks nadrukkelijk binnen integrale aspecten van planontwikkeling.

Sinds de inwerkingtreding van de Flora- en faunawet en de nieuwe Natuurbeschermingswet maakt advisering over de toepassing van deze wet op inrichtings- en beheerprojecten deel uit van de dagelijkse werkzaamheden. De advisering betreft de volledige breedte van de natuurwetgeving, vanaf de initiatiefase van plannen of een milieueffectrapportage, via natuurtoetsen tot aan de ecologische begeleiding van de realisatie.

Vanuit zijn brede ervaring op het gebied van ecologie in de praktijk wordt de heer Koks ingeschakeld als adviseur in langlopende trajecten waarbij het aspect natuur een wezenlijk onderdeel vormt. Zijn inbreng betreft dan advisering omtrent ondermeer effectbepaling in MER, voorstellen voor faunapassages en andere mitigerende maatregelen, natuurcompensatieplannen tot en met concrete inrichting van compensatiegebieden en verplaatsing van beschermde planten en dieren.

Naast bovenstaande adviseurs zullen wij, indien noodzakelijk (als intern klankbord) ook gebruik maken van onze andere senior-adviseurs op het gebied van natuurwetgeving. Tevens zal een adviseur ecologie ter ondersteuning van de werkzaamheden worden ingezet.

Planning

De doorlooptijd van het project, tot en met de definitieve rapportage, is naar verwachting 21 weken. Uitgangspunten voor de planning betreffen - vanwege het experimentele karakter - ruimte voor 'denktijd' en overleg. De planning kan als volgt worden gespecificeerd.

Leeswijzer planning	
o	werkstap uit te voeren door Oranjewoud
v	werkstap uit te voeren door VROM
c	werkstap uit te voeren door LNV/Cie-m.e.r.
x	overleg

Weken na opdrachtverlening	weeknummer																					
	15 0	16 1	17 2	18 3	19 4	20 5	21 6	22 7	23 8	24 9	25 10	26 11	27 12	28 13	29 14	30 15	31 16	32 17	33 18	34 19	35 20	36 21
Plan van Aanpak																						
0. Startoverleg (18 december)																						
1.1 Opstellen plan van aanpak																						
1.2 Vaststellen plan van aanpak																						
Passende beoordeling																						
2.1 Verkennen systemen																						
2.2 Verkennen mogelijke effecten vanuit visie																						
2.3 Effectbeschrijving en -beoordeling																						
2.4 Opstellen concept																						
2.5 Toesturen naar VROM																						
2.5a reactietijd VROM																						
2.5b overleg VROM																						
2.6 Aanpassen concept																						
2.6a Versturen naar LNV en Cie-m.e.r.																						
2.6b reactietijd LNV en Cie-m.e.r.																						
2.7 overleg VROM, Cie-m.e.r. en LNV																						
2.7a aanpassing nav opmerkingen																						
2.8 schriftelijke commentaar VROM, Cie-m.e.r. en LNV																						
2.9 Definitief maken Passende beoordeling																						